

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

ЗАТВЕРДЖЕНО

вченою радою

Національного аерокосмічного
університету ім. М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Заступник голови вченої ради

професор

 О.В. Гайдачук

«21» лютого 2018 р., протокол № 7

**ПРОГРАМА
ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ
з філософії**

для конкурсного відбору вступників до аспірантури
для здобуття ступеня доктора філософії

у 2018 році

Харків
2018

ВСТУП

Вступне випробування з філософії для конкурсного відбору вступників до аспірантури для здобуття ступеня доктора філософії відбувається відповідно до Правил прийому до аспірантури та докторантури Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут у формі індивідуального письмового іспиту, який приймає екзаменаційна комісія, склад якої затверджується наказом ректора Університету.

До іспиту входять питання за темами:

- Генезис філософії та її загальні функції
 - Філософія Середньовіччя.
 - Філософія Нового часу (17-18 ст.).
 - Німецька класична філософія.
 - Українська і російська філософія 19-20 ст. у контексті світової філософської думки.
 - Сучасна філософія (19-21 ст.).
 - Філософське осмислення світу: буття і ніщо як вихідні поняття.
 - Діалектика та її альтернативи.
 - Проблема свідомості у філософії та сучасній науці.
 - Пізнання як предмет філософського аналізу.
 - Суспільство: основи філософського аналізу.
 - Суспільство як система, що розвивається.
 - Філософська концепція людини.
 - Прогрес і проблеми сучасності.
 - Етика як система знань про мораль і методи її дослідження.
 - Естетика як наука про становлення і розвиток чуттєвої культури людини.
 - Релігія як предмет дослідження.
- Перелік питань за темами наведений у програмі.

Критерії оцінювання знань

1. Результати іспиту визначаються за 5 – бальною шкалою.
2. Екзаменаційний білет складається з двох питань.
3. Мінімальна кількість балів з вступного випробування, з якими вступник допускається до участі у конкурсі складає 3 бала.

Питання за темами

1. Генезис філософії та її загальні функції. Своєрідність філософського пізнання і природа філософського відношення до світу. Співвідношення філософії і світогляду. Світогляд як духовно-практичний спосіб освоєння світу. Світогляд як форма самовизначення людини.

Структура світогляду. Історичні типи світоглядів: міфічний, релігійний, філософський, природно-науковий, науково-філософський, щоденний, соціально-філософський. Міфологічний і релігійний світогляд, їх трансформація. Філософія як критика міфа, як критика думки в її тотожності з буттям. Оформлення філософії як «любові до мудрості». Предмет філософії: її основні проблеми і методи. Функції філософії.

2. Філософія Середньовіччя. Загальні риси середньовічної філософії. Виникнення і зміцнення християнства і зміна ролі і соціальних функцій філософії в епоху середньовіччя.

Формування схоластики і статусу філософії як служниці богослов'я. Суперечка про природу універсалій між номіналізмом і реалізмом. Філософія Августина. Співвідношення розуму і віри, сутності й існування в середньовічній філософії. Філософська система Хоми Аквінського. Докази існування бога.

3. Філософія Нового часу (17-18 ст.). Подолання схоластики і перехід на позиції антропоцентризму у філософії Відродження і Нового часу. Її орієнтація на науку, пріоритет розуму. Проблема методу пізнання. Ф. Бекон, Р. Декарт. Емпіризм і раціоналізм. Індукція і дедукція. Монізм і дуалізм. Сенсуалізм Д. Локка. Виникнення механічної картини світу. Скептицизм Юма. Соціально-політичні погляди Т. Гоббса. Пантеїзм Спінози. Монадологія Лейбніца. Проблема людини і суспільства у філософії французької Просвітництва.

4. Німецька класична філософія. Німецька класична філософія, її внесок у подолання метафізики і споглядальності пізнання. Трансцендентальна філософія І. Канта. Філософські погляди Й.Фіхте, Ф.Шеллінга. Система і метод Г. Гегеля, основні принципи, закони і категорії діалектики. Культ людського розуму як продовження вікових традицій філософії. Антропологічний матеріалізм Л.Фейєрбаха, його історичне значення.

5. Українська і російська філософія 19-20 ст. у контексті світової філософської думки. Передумови розвитку української і російської філософії 19-20 ст.: Києво-Могилянська академія, її вплив на філософську думку України і Росії (Ф. Прокопович, Г. Кониський, Г. Буглинський, Л.Гірка й ін.). Г.С. Сковорода, його життя і філософія. Співвідношення теорії і практики. Самопізнання. Інтерпретація Біблії. Міф, Матерія, Бог. «Внутрішня людина». Проблема людини і нації у творчості Кирило-Мефодіївського братства (Н. Костомаров, Т. Шевченко). «Філософія серця» П. Юркевича, його відношення до антропологічного матеріалізму Л. Фейєрбаха і М.Чернишевського. Вплив «Філософії серця» на формування «російського космізму», філософії всеєдності В. Соловйова, на філософські погляди К.Цюлковського, А. Чижевського. В. Вернадський про феномен життя,

Всесвіт, проблеми ноосфери. Проблема людини, змісту історії і творчості у філософії В. Соловйова, М. Бердяєва, С. Франка. Етичні погляди В.Соловйова і Г.Шпета. Проблема символу у творчості П.Флоренського. Філософські погляди І. Франко і Л. Українки. Соціально-філософські концепції В. Липінського і Д. Чижевського.

6. Сучасна філософія (19-21 ст.). Характерні риси сучасної філософії. Діалектичний матеріалізм – філософія марксизму. Поворот філософії в бік ірраціоналізму і його причини (А.Шопенгауер і Ф.Ніцше). Екзистенціальна філософія в проблемах і відповідних категоріях. Прагматизм і його вплив на ідеологію підприємництва. Феноменологія і герменевтика.

Філософія модерну і постмодерну. Постпозитивізм та аналітична філософія. Розмивання традиційних світоглядних ціннісних позицій. Критика цінностей західної цивілізації. Відмова від проєктів тотального перевлаштування світу. Заперечення репрезентативної гносеології. Націленість на вільне культивування людської суб'єктивності. Постмодерністські проєкти перебудови естетики, політики, філософії. Радикальне оновлення філософського дискурсу.

7. Філософське осмислення світу: буття і ніщо як вихідні поняття. Філософська категорія буття. Буття людей і Буття світу – способи їхнього існування. Діалектико-матеріалістичне, метафізичне та ідеалістичне розуміння буття і ніщо. Сучасна наука про структуру матерії та матеріальну єдність світу. Рух як універсальний спосіб буття. Форми руху матерії, їхній взаємозв'язок.

Простір і час – основні форми буття матерії. Способи та результати освоєння людьми простору і часу. Соціальний, біологічний, психологічний час і простір. Поняття хронотопа.

8. Діалектика та її альтернативи. Історія становлення діалектики. Діалектика древніх греків. Діалектика в марксистській філософії. Діалектичні ідеї у сучасній філософії. Основні принципи і закономірності діалектики. Якісні зміни, "механізми" їхньої взаємодії та переходу. Заперечення – найважливіший момент переходу в діалектиці. Співвідношення діалектики та релятивізму. Плюралізм думок – прояв діалектичного характеру суспільної думки. Діалектика і синергетика.

Категорії діалектики. Одиначне, особливе і загальне; явище і сутність. Форма і зміст, причина і наслідок, можливість і дійсність, необхідність і випадковість та ін.

9. Проблема свідомості у філософії та сучасній науці. Проблема свідомості у філософії. Природа і сутність ідеального. Дискусія у сучасній філософії та науці з проблем ідеального. Розвиток форм відображення як генетична передумова свідомості. Виникнення свідомості та її суспільна природа. Діалектика суспільної й індивідуальної свідомості.

Методологічні аспекти дослідження взаємозв'язку мови і мислення. Формування штучних мов у науці і техніці. Проблема діалогу людини і комп'ютерних систем. Штучний інтелект – основа розвитку інформаційної культури суспільства.

10. Пізнання як предмет філософського аналізу. Сутність пізнання. Соціально-історична природа пізнавальної діяльності. Діалектика суб'єкта та об'єкта процесу пізнання. Джерела та рушійні сили пізнання. Роль соціальної практики в процесі пізнання.

Історичні типи пізнавальної діяльності. Стиль мислення епохи. Істина, оцінка, цінність. Об'єктивність істини. Істина як процес. Форми і методи наукового пізнання. Специфіка пізнання природи і соціальної дійсності.

11. Суспільство: основи філософського аналізу. Поняття суспільства. Природні передумови виникнення і розвитку суспільства. Суспільство як специфічна матеріальна система, як діяльність людини, що прагне досягти своєї цілі.

Різні моделі суспільствознавства: натуралізм, ідеалізм, матеріалізм. Сучасні напрямки соціально-філософської думки. Сутність діалектико-матеріалістичного підходу до суспільства і його історії. Об'єктивне і суб'єктивне в історичних процесах. Специфіка соціального детермінізму.

12. Суспільство як система, що розвивається. Поняття суспільного виробництва (виробництво матеріальних і духовних благ, соціальних зв'язків і людини), його роль і значення у функціонуванні суспільства.

Суб'єкти і рушійні сили історичного процесу (особистість, соціальні групи, класи, нації, народи).

Єдність і різноманіття світової історії. Формацийний, цивілізаційний, культурологічний та інший підходи до розуміння логіки суспільного розвитку.

Суспільство в історичному та аксіологічному вимірі. Філософія історії: погляди Геродота, Фукідида, Віко, Гегеля, Маркса, Шпенглера, Тойнбі, Фукуями.

13. Філософська концепція людини. Сутність людини. Природне (біологічне) і суспільне в людині. Поняття особистості. Специфіка людського відношення до світу.

Проблема походження особистості. Антропосоціогенез і його комплексний характер. Роль праці в антропосоціогенезі. Критика механоламаркізму, ідеалізму про походження людини.

Зміст людського буття. Проблеми життя, смерті, безсмертя.

14. Прогрес і проблеми сучасності. Людство як суб'єкт історії. Суспільний прогрес і його критерії. Виявлення негативних сторін суспільного розвитку. Зміст і призначення історії. Культура і цивілізація.

Поняття глобальної проблеми і методологія дослідження глобальних процесів. Глобальна свідомість та її зміст.

15. Етика як система знань про мораль і методи її дослідження. Предмет етики. Становлення етики як сфери філософського знання. Способи інтерпретації понять “етика”, “мораль”, “етикет”. Нормативна етика та її проблеми. Задачі і призначення прикладної етики. Етичний дискурс сучасних соціальних практик. Загальна характеристика категорій і понять в етиці (благо, добро і зло, обов’язок і совість, честь і гідність). Мораль у системі соціальної взаємодії та індивідуальної поведінки. Мораль і моральна спрямованість поведінки. Специфіка моральних відносин. Моральна відповідальність і волевиявлення особистості. Раціональне та емоціональне в моральній свідомості. Мораль та етикет.

Глобальні проблеми сучасності та етика застереження. Комунікативна етика в системі соціальної взаємодії. Етикет як універсальний культурний код міжособистісного спілкування та індивідуального поведіння. Проблеми прикладної етики: добродійність, насильство чи ненасильство (чи виправдовує мета ціль, виправдання меншого зла, щоб уникнути більшого), евтаназія, етичні аргументи за і проти страти.

Постмодернізм – гра з об’єктом. Художній образ чи текст. Міф і творчість. Деконструкція, порядок і безлад.

16. Естетика як наука про становлення і розвиток чуттєвої культури людини. Предмет естетики. Поняття “естетика”, становлення перших естетичних уявлень. Особливості естетичної діяльності. Естетичні відчуття та потреби. Естетичний смак і його формування. Категорії естетики (прекрасне і потворне, трагічне та комічне, гармонія, гротеск, катарсис, ідеал). Естетична метатеорія мистецтва. Відображувально-виражальна природа мистецтва. Художність змісту і форми. Поняття художнього образу, символу, знака та стилю. Форми організації культурного і художнього життя в суспільстві. Політика в галузі культури і мистецтва.

17. Релігія як предмет дослідження. Предмет релігієзнавства і його структура. Релігія як елемент духовного життя суспільства і людини. Сутнісні характеристики та основні детермінанти релігії.

Структура сучасних релігій. Релігійна свідомість: її риси і рівні. Релігійна віра. Релігійний досвід і його форми. Релігійна діяльність та її види. Релігійний культ і його види, зміст і функції. Релігійні відносини: властивості та види. Релігійні організації, їхні типи і функції. Формування й особливості релігійної особистості.

Функції і роль релігії в житті суспільства та особистості.

Свобода совісті як необхідний елемент системи демократичних свобод і умова формування гуманістичного характеру української держави.

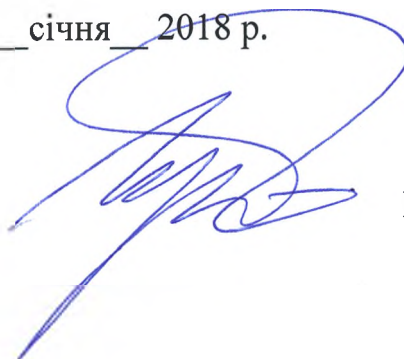
ЛІТЕРАТУРА

1. Философия: учебник для высших учебных заведений. – Ростов н/Д, 1997.
2. Философия. Учебник для высшей школы. – Киев-Харьков, 1998.
3. Шаповалов В.Ф. Основы философии. От классики к современности: Учеб. пособие для вузов. – М., 2000.
4. Ильин В.В. История философии: Учебник для вузов. – СПб., 2005.
5. Мареев С.Н., Мареева Е.В. История философии (общий курс): Учебное пособие. – М., 2004.
6. Кремень В.Г., Ильин В.В. Філософія: мислителі, ідеї, концепції. – К., 2005.
7. Философия: Учебник. Отв. редакторы: В.Д. Губин, Т.Ю. Сидорина, В.П. Филатов. – М., 2001.
8. Петрушенко В.Л. Філософія: Курс лекцій. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти I-IV рівнів акредитації. – К., 2001.
9. Социальная философия. Учебник // Под общ. ред. Андрущенко В.П., Горлача Н.И. – Киев-Харьков, 2002.
10. Крапивенский С.Э. Социальная философия: Учебник для студентов вузов. – М., 1998.
11. Андрущенко В.П., Михальченко М.І. Сучасна соціальна філософія. Курс лекцій. – К., 1996.
12. Зотов А.Ф. Современная западная философия: Учебник. – М., 2001.
13. Зотов А.Ф., Мельвиль Ю.К. Западная философия XX века. Учебное пособие. – М., 1998.
14. Религиоведение: Учебное пособие / Под ред. проф. Лобазова П.К. – Х.: ООО «Одиссей», 2004.
15. Яблоков И.Н. Религиоведение: Учебное пособие. – М.: Гардарики, 2002.
16. Гусейнов А.А., Апресян Г.Г. Этика: Учебник. – М., 1989.
17. Малахов В.А. Этика: Курс лекций: Навч. посібник. – К., 1999.
18. Эстетика. Підручник. / Л.Т.Левчук, О.І.Оніщенко, Д.Ю.Кучерюк. – К., 2005.
19. Эстетика: Навч. посібник/За ред. В.О.Лозового. – К., 2004.
20. Кирилов В.И., Старченко А.А. Логика: Учебник для юридических вузов. – М., 2004.
21. Тофтул М.Г. Логіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К., 2003.

Програму розглянуто й узгоджено
на кафедрі філософії

Протокол № 7 від «26» січня 2018 р.

Завідувач кафедри філософії
д-р філос. наук, доцент

В. О. Чернієнко